

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ

Барловська І.О.

студентка,

Чернігівський національний технологічний університет

СЛІДИ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Дані державної статистики показують, що кількість судово-балістичних досліджень, які пов'язані з розслідуванням корисливо-насильницьких злочинів, щороку збільшується. Тому в даний час виникає особлива потреба в використанні спеціальних засобів пізнання, методів, технологій для розслідування корисливо-насильницьких злочинів з використанням вогнепальної зброї. Це обумовлено ще і тим, що по-перше, проведення судово-балістичних досліджень вогнепальної зброї покликане оперативно надавати слідчому, слідчому судді, прокурору, адвокату інформацію для пошуку слідів зброї, затриманню злочинця та розслідування злочину по «свіжих» слідах; по-друге, в деяких випадках отримання доказової інформації про обставини протиправного застосування вогнепальної зброї можливе тільки шляхом проведення криміналістичної ідентифікації вогнепальної зброї [1, с. 211].

Мета дослідження – дослідити питання виявлення слідів вогнепальної зброї та висловити міркування стосовно його практичної реалізації.

Окремі аспекти цієї проблематики досліджувалися у працях П.Д. Біленчука, І.В. Горбачева, Б.М. Комаринця, А.В. Кофанова, М.П. Молибоги, О.Ф. Суляви, В. Є. Бергер, В. Ю. Владимиров, Б. М. Єрмоленко, М. М. Зюскін та інших.

Для того, щоб розслідувати злочин, вчинений з застосуванням вогнепальної зброї необхідно чітко мати уявлення про механізм утворення слідів, засоби фіксації та дослідження. При огляді місця події саме ці джерела інформації заслуговують на особливу увагу, проводити огляд їх і дослідження необхідно з залученням спеціаліста. Вид слідів, особливості їх розміщення допоможуть розв'язати багато питань, які постають перед слідчим. Крім того

фіксація їх забезпечить успішне проведення судово-балістичної експертизи та інших судових експертиз.

Криміналістичне дослідження може бути направлене як на дослідження самої зброї безпосередньо (на предмет чи є вона вогнепальною, до якого типу вогнепальної зброї вона відноситься, його балістична характеристика, наявність чи відсутність факту пострілу з цієї зброї, справність зброї, здатність до пострілу та самопострілу, тощо), так і на дослідження патронів, в тому числі стріляних куль та гільз, дослідження слідів пострілу [3, с. 216].

Тому вивчення слідів застосування вогнепальної зброї є важливою складовою судової балістики [2, с.211-212].

Балістика (від грецьк. – кидаю) – наука про рух снаряда (куль, шроту) вогнепальної зброї в повітрі (зовнішня балістика) та в каналі ствола зброї (внутрішня) [6, с.143].

Застосування вогнепальної зброї утворює багато слідів на місці події. При пострілі з вогнепальної зброї відбувається взаємодія порохового заряду, снаряда (кулі, дробу) і перепони, в результаті чого виникають зміни, які називаються слідами пострілу або слідами застосування зброї [5, с. 427].

Сліди зброї – це сліди взаємодії зброї, боєприпасів з предметами матеріального середовища (обстановки) – пробоїни, зруйновані предмети (скляні, керамічні), сліди на тілі людини – рани, розриви, в'їдання порошинок, опіки і т.п. [7, с. 355].

На місці події, де застосовувалася вогнепальна зброя, завжди є матеріальні сліди, які треба вміти виявити і «прочитати», щоб одержати інформацію, яка дасть змогу встановити: вид зброї, напрямок пострілу, відстань, з якої він здійснений, місце перебування особи, яка стріляла, і того, хто з нею був; чи міг трапитися мимовільний постріл з даної зброї і при яких обставинах; нарешті, по слідах на кулях і гільзах ідентифікувати зброю.

Завданням огляду є виявлення, фіксація, вилучення зброї, боєприпасів, слідів пострілу і дослідження їх на місці події для визначення виду, системи, калібру зброї, кількості пострілів, дистанції, напрямку і місця, з якого було зроблено постріл [3, с. 299].

Виявлену на місці події зброю фіксують за допомогою фотозйомки та описують в протоколі огляду [5, с. 430]. Виявлену зброю фотографують за правилами вузлової та детальної фотозйомки з масштабною лінійкою. На знімку мають бути зафіксовані не тільки зброя і місце її виявлення, а й розміщення окремих частин зброї – курка, ствола, затвора, запобіжника. Оглядають навколишню місцевість, підлогу, ґрунт з метою виявлення можливих слідів від удару зброї чи її падіння. Для цього оглядають також виступні частини й деталі зброї. Визначають

відстань від зброї до двох постійних орієнтирів на місцевості та до рук трупа [4, с. 68].

Відправляючи зброю на експертизу, слід повідомити експертові про умови зберігання та застосування зброї (скільки й куди було здійснено пострілів тощо). Якщо необхідно здійснити експертизу слідів пострілу, експерту надають предмет або його частину зі слідами. Вологі предмети перед відправленням на експертизу просушують при кімнатній температурі, пошкодження на одязі обшивають з обох сторін клаптями чистої білої тканини [3, с. 322].

Судово-балістичну експертизу може бути призначено для дослідження боєприпасів до вогнепальної зброї і спрямовано на встановлення чи відсутності певного зв'язку між виявленими на місці події та вилученими в підозрюваного боєприпасами. Наприклад, шляхом дослідження самих набоїв або їх частин (куль, гільз, шроту, картечі, клейтухів-концентраторів та ін.) можна встановити, що їх виготовлено чи споряджено на одному заводі, за допомогою одного й того самого приладу або матеріалу. Доказове значення такого встановлення групової належності значно менше, ніж при конкретному ототожненні, однак з метою одержання інформації оперативного характеру або ж як опосередкованого підтвердження певних фактів вона може відігравати значну роль у розкритті та розслідуванні злочинів.

Для встановлення виду зброї належить знати, які сліди і на яких об'єктах залишає зброя певної моделі, яке їх взаємне розташування на гільзах, снарядах та пошкоджених пострілом предметах. Так, на гільзах, відстріляних з мисливської несамозарядної або з примітивної атипічної зброї, утворюються сліди бойка ударника і переднього зрізу затвора (патронного упора). В деяких зразках патронів на гільзах можливий слід зачіпки викидача [7, с. 361].

При огляді гільз фахівець складає інформаційну картку (орієнтир) для розшуку зброї за слідами, залишеними на гільзі. У протоколі огляду при описі гільзи вказують: місце виявлення, форму, колір металу, маркувальні позначки, розміри, наявність і форму слідів зброї. Форма сліду бойка на гільзі, відстріляної з атипічної зброї, є неправильною, оскільки бойок виготовляється вручну, проте це можливо установити при дослідженні під мікроскопом. Форма такого сліду звичайно відрізняється від круга, прямокутника, дно пострілу нерівне, а іноді пробите наскрізь. Нерідко зустрічаються сліди патронника на гільзі, відстріляної із саморобної зброї. Вони мають форму трас, розташованих ближче до денця на боковій поверхні, при цьому гільза часто буває роздутою [5, с. 434].

Під час пошуку гільз необхідно враховувати механізм викидування гільзи (бік викидування). При цьому ефективним буде застосування металошукача [7, с. 361].

При описі кулі (дробу) у протоколі відзначається: вид перепони, розміри ушкодження кулі, наявність на кулі сторонніх речовин [5, с. 435].

Тому названі предмети підлягають вилученню, а обличчя і руки обтирають марлевим тампоном, змоченим дистильованою водою. У разі призначення судово-медичної експертизи трупа обов'язково з'ясовують, чи є в дихальних шляхах потерпілого сліди газоподібних речовин вибухової і капсульної речовини. Якщо продукти пострілу виявлено, можна вважати, що постріл було здійснено в живу людину. Відсутність таких слідів свідчить про те, що стріляли в труп. Це має значення для спростування версії обвинуваченого [7, с. 366].

Приблизне місце знаходження особи, що стріляла, напрямок польоту кулі, визначення слідів пошкодження кулею перешкоди, можна визначити шляхом візування. Місця на якому здійснювався постріл встановлене в даний спосіб, фотографують. Іноді це завдання розв'язують експертним шляхом, застосовуючи графічний метод і в подальшому залучення спеціаліста з судової балістики.

Слід зазначити, що за допомогою ідентифікаційної судово-балістичної експертизи, у процесі якої встановлюється тотожність конкретного екземпляра зброї, боєприпасів або ж їх частин, можливо встановити факти, які стосуються об'єктивної та суб'єктивної сторін складу низки злочинів [1, с. 297].

Висновок експерта як джерело доказів не має переваги перед іншими доказами, не є обов'язковим і підлягає критичному оцінюванню з боку особи, у провадженні якої перебуває справа, адже він, як і будь-який інший доказ, повинен ретельно, всебічно перевірятися й оцінюватися. Висновок експерта, як і будь-який інший доказ, може виявитися сумнівним або невірним, оскільки експерту можуть бути надані недостовірні вихідні дані або підроблені об'єкти, він може застосовувати неналежну методику і навіть припуститися помилки. Крім того, не можна виключати ймовірності завідомо неправдивого висновку [9, с. 120].

На основі досліджень встановлюються характер зміни величини кінетичної енергії та питомої кінетичної енергії куль травматичної дії патронів. Визначають вплив дульного звуження стволів на балістичні характеристики куль. Необхідності урахування означених параметрів куль при визначенні механізму формування тілесних ушкоджень, їх особливостей і ступеня тяжкості [8, с. 304].

Для того, щоб розслідувати злочин, вчинений з застосуванням вогнепальної зброї необхідно чітко мати уявлення про механізм утворення слідів, засоби фіксації та дослідження. Криміналістичне дослідження може бути направлене як на дослідження самої зброї безпосередньо, так і на дослідження патронів, в тому числі стріляних куль та гільз, і на дослідження слідів пострілу.

Як відомо, багато злочинів вчиняються з застосуванням вогнепальної зброї. Тому важливо розвивати судову балістику, застосовувати нові технології в процесі судово-балістичної експертизи. Це приведе до швидкого і точного накопичення доказового і оперативного матеріалу і, звичайно, полегшить роботу слідчим та оперативним органам.

Список використаних джерел:

1. Арешенков В.В. Сучасний стан, можливості та тенденції вдосконалення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи. – Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: збірник наукових праць. Вип.9 – Х.: Право, 2009. – С. 296-302.
2. Біленчук П. Д. Криміналістичний аналіз корисливо-насильницьких злочинів, вчинених з використанням вогнепальної зброї. – Часопис Академії адвокатури України – № 18 (1'2013) – С. 211-217
3. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Сулява О.Ф. Балістика: криміналістичне вогнестрільне зброєзнавство. Підручник. / За редакцією проф. П.Д. Біленчука. – К.: Міжнародна агенція «VeeZone», 2003. – 384 с.
4. Ермоленко Б.Н. Теоретические и методические проблемы судебной баллистики. – К.: РИО МВД УССР, 1976. – 152 с.
5. Криміналістика. / За ред. В.Ю. Шепітька. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 728 с.
6. Криміналістика (криміналістична техніка): Курс лекцій / П. Д. Біленчук, А. П. Гель, М. В. Салтевський, Г. С. Семаков. – К.: МАУП, 2001. – 216 с.
7. Салтевський М.В. Криміналістика. Підручник: У 2-х ч. – Ч.1. – Х.: Основа: Фірма «Консум», 1999. – 416 с.
8. Сапелкін В.В. Судово-медичний аспект балістичних досліджень патронів дії «ТЕРЕН-12П». – Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – 2011р. – № 11. – С. 303-311.
9. Ткаченко Н.М. Актуальні питання науково-методичного забезпечення судово-експертної діяльності в Україні. – Теорія та практика судової експертизи і криміналістики:збірник наукових праць.Вип.12 – Х.: Право, 2012.– С. 120-126.